

การบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวร
ของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

Management of the Dhamma Studies Curriculum Aimed Atdeveloping the
Competencies of Novice Monks in Accordance with the “Phalang Bowon”
Principles of the Sangha in Bangkhan District, Nakhon Si Thammarat
Province

¹พระปลัดตะวัน โอภาโส (บุญเชิญ), ²พระครูเขมธรรมโฆสิต, ³บุญเลิศ วีระพรกานต์

¹Phrapalat Tawan Opaso (Bunchern), ²Phrakhrukhemadhamkosit,

³Boonlert Veerapornkarn

¹⁻³สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

¹⁻³Buddhist Education Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

¹Corresponding author, e-mail: tawan0648436085@gmail.com

Received: February 14, 2026; Revised: March 04, 2026; Accepted: March 08, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์ 2. ศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรม และ 3. นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหาร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป

ผลจากการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาสภาพการบริหาร พบว่า 1.1 ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม ดำเนินการ เปิดสอนครบทั้งนักรธรรมชั้นตรี โท และเอก ตามนโยบายมหาเถรสมาคม มีการแต่งตั้งครูเปิดห้องเรียน และส่งพระภิกษุสามเณรเข้าเรียนเป็นส่วนใหญ่ ผลดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย แต่ประสบปัญหาขาดแคลนครู งบประมาณ บุคลากรเฉพาะทาง และความเข้าใจจากบางวัด โดยเสนอให้เพิ่มการสนับสนุนงบประมาณ พัฒนาครู และสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารวัด 1.2 ด้านการจัดการเรียนรู้นักรธรรมมีจุดแข็งด้านระบบการสอนเป็นระเบียบ ใช้พุทธวิธีและวิธีสอนหลากหลาย ช่วยให้เข้าใจง่าย แต่พบปัญหาคุณภาพและความพร้อมผู้เรียนลดลง ขาดครู เวลา และทรัพยากร เนื้อหาบางส่วนซ้ำซ้อนเกินไปควรปรับพื้นฐานผู้เรียน เพิ่มครู กระจายการสอน ปรับหลักสูตรให้เหมาะสม และเพิ่มกิจกรรมภาคปฏิบัติอย่างน้อยสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง 1.3 ด้านการวัดและประเมินผล ใช้การสอบข้อเขียนทั้งระดับสำนักเรียน และสนามหลวงตามเกณฑ์ แต่ยังไม่เน้นท่องจำมากกว่าคิดวิเคราะห์ และบางส่วนไม่เหมาะกับวัยผู้เรียน ควรปรับวิธีสอนและข้อสอบให้เน้นการคิดวิเคราะห์ จัดปฐมนิเทศสร้างแรงจูงใจ และยกระดับความเข้าใจระบบหลักสูตรในระดับบริหาร 2.แนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า 2.1 ด้านการจัดการหลักสูตรกลาง แม่กองธรรมดำเนินงานตามวงจร 4 ขั้น โดยบูรณาการพลังบวรทำให้การบริหารหลักสูตร

มีระบบพระภิกษุสามเณรมีความรู้และคุณธรรมสูงขึ้น 2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม มุ่งพัฒนาความรู้ การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้จริง ใช้เครื่องมือประเมินหลากหลาย และตั้งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน 2.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล วางแผนครอบคลุมความรู้และพฤติกรรม ดำเนินการสอบและเก็บข้อมูลจากทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง 3. การนำเสนอและประเมิน พบว่า 3.1 ชื่อเรื่อง 3.2 หลักการและเหตุผล 3.3 วัตถุประสงค์ของแนวทาง 3.4 แนวทางการดำเนินงาน และ การติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร; การพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิ; หลักพลังบวร; คณะสงฆ์อำเภอบางขัน

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the administrative conditions of the Nak Tham curriculum for improving the quality of newly ordained monks in the Sangha; 2) study approaches to the administration of the Nak Tham curriculum; and 3) propose and evaluate administrative approaches. The study employed a qualitative research methodology, using in-depth interviews with 15 key informants.

The research findings revealed that: 1. Administrative conditions 1.1 Central Nak Tham Curriculum (Mae Kong Dhamma): The curriculum has been implemented at all three levels Elementary (Nak Tham Tri), Intermediate (Nak Tham Tho), and Advanced (Nak Tham Ek) in accordance with the policy of the Sangha Supreme Council. Teachers have been appointed, classrooms have been organized, and most monks and novices have been enrolled. Overall, the implementation has achieved its objectives. However, challenges remain, including shortages of teachers, insufficient budget, lack of specialized personnel, and limited understanding among some temples. It is recommended to increase budget support, enhance teacher development, and promote better understanding among temple administrators 1.2 Learning management of Nak Tham studies: Strengths include a well-structured teaching system and the use of Buddhist teaching methods along with a variety of instructional approaches, which facilitate understanding. However, problems were found in declining learner quality and readiness, as well as shortages of teachers, time, and resources. Some content is overly complex. Recommendations include improving learners' foundational knowledge, increasing the number of teachers, distributing teaching responsibilities, adjusting the curriculum to suit learners, and incorporating practical activities for at least six hours per week 1.3 Measurement and evaluation: Written examinations are used at both the institutional and national (Sanam Luang) levels in accordance with established criteria. However, the system emphasizes memorization more than analytical thinking, and some aspects are not age-appropriate. It is recommended to adjust teaching methods and examination formats to focus more on analytical thinking, provide orientation programs to motivate learners, and enhance understanding of the curriculum system at the administrative level. 2. Approaches to administering the Nak Tham curriculum for improving the quality of newly ordained monks, based on the "Bowon Power" (temple-community-

government collaboration) of the Sangha in Bang Khan District, Nakhon Si Thammarat Province, found that: 2.1 Curriculum management (central Nak Tham): The Mae Kong Dhamma administration follows a four-step cycle integrated with Bowon Power, resulting in a systematic curriculum management process and improved knowledge and moral development among monks and novices 2.2 Learning management: Emphasis is placed on developing knowledge, practice, and real-life application. A variety of assessment tools are used, and a coordinating committee is established to enhance learners' quality in a holistic manner 2.3 Measurement and evaluation: Planning covers both knowledge and behavior, with examinations conducted and data collected from all sectors to continuously improve standards 3. Presentation and evaluation of the administrative approach found that the approach consists of: 3.1 Title 3.2 Rationale and principles 3.3 Objectives 3.4 Operational guidelines 3.5 Monitoring and evaluation.

Keywords: Curriculum Administration; Quality Development of Newly Ordained Monks; Bowon Principle (Temple Home School Integration); Sangha of Bang Khan District

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายนักธรรม ก่อตั้งขึ้นตามพระดำริของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อปี พ.ศ. 2435 เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย อันเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ ซึ่งเกื้อหนุนให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่สืบไป ต่อมา พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562 ได้กำหนดการศึกษาออกเป็น 3 แผนก ได้แก่ ธรรมสนามหลวง บาลีสนามหลวง และแผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ควบคู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง

การพัฒนาพระนวกะตามหลักพลีกรรมเริ่มต้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2567 โดยกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแนวทางเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมผ่านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชน การกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงโครงการต่างๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความจงรักภักดีและเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี กระทรวงการอุดมศึกษาและวิทยาศาสตร์ ได้รับมอบหมายให้สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายนี้ โดยส่งเสริมและบูรณาการกิจกรรมต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการสู่ประชาชน สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลางและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติการเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยอาศัย บ้าน วัด โรงเรียน เป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาประชากรในชุมชนนั้นๆ การพัฒนาหลักสูตรนักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพ “พระนวกะ” เพื่อให้การพัฒนา “พระนวกะ” (ภุมิแห่งพระใหม่) มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับโลกยุคปัจจุบัน จึงมีการเพิ่มเนื้อหาและการพัฒนาหลักสูตรนักธรรมสำหรับพระนวกะ (พระภิกษุผู้บวชใหม่) ดังนี้ 1. การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร (Modernized Curriculum) ธรรมวิภาคและวินัย เน้นการประยุกต์ใช้ศีล 227 ข้อให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน เพื่อให้พระนวกะสามารถสำรวมระวังและเป็นที่เลื่อมใสของพุทธบริษัทได้ตั้งแต่วันแรกศาสนพิธีปฏิบัติ เน้นการฝึกทักษะที่ใช้ได้จริงในชุมชน เช่น การนำสวดมนต์ การให้ศีล และการประกอบพิธีกรรมเบื้องต้น เพื่อให้พระนวกะเป็นที่พึ่ง

ทางจิตใจของชาวบ้านได้ 2. การเสริมทักษะการเผยแพร่และเทคโนโลยีสื่อสารสร้างสรรค์: พัฒนาหลักสูตรการสื่อสารธรรมะที่เข้าใจง่าย (Simple Dhamma) เพื่อให้พระนวกะสามารถถ่ายทอดหลักคิดไปยังเยาวชนและคนในชุมชนผ่านสื่อสมัยใหม่ได้อย่างถูกต้องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเนื้อหาด้าน Digital Literacy เพื่อให้พระนวกะสามารถกลั่นกรองข้อมูลและใช้เทคโนโลยีในการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม 3. การสร้างจิตสำนึก “พระนักพัฒนา” วิชาชุมชนสัมพันธ์บูรณาการหลักการทำงานร่วมกับชุมชนตามแนวทางพลังบวร เพื่อให้พระนวกะมองเห็นบทบาทของตนเองในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่หัวใจสำคัญการพัฒนาพระนวกะไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ตัวอักษรในตำรา แต่คือการบ่มเพาะ “ศาสนทายาท” ที่มีคุณภาพ มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยง บ้าน วัด และโรงเรียน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างยั่งยืน

คณะสงฆ์อำเภอบางชันได้ร่วมกันประชุมจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาอำเภอบางชันขึ้นหลังจากพระครูสุจินธรรมโสภิต อดีตเจ้าคณะตำบลลำใหญ่ เจ้าอาวาสวัดไตรวิทยาราม อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีคำสั่งแต่งตั้งจากพระธรรมวิมลโมลี รักษาการแทนเจ้าคณะภาค 16 ในขณะนั้นได้แต่งตั้งให้พระครูสุจินธรรมโสภิต เจ้าคณะตำบลลำใหญ่ อำเภอทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เลื่อนขึ้นมาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีเดียวกันนั้นพระครูสุจินธรรมโสภิต เจ้าคณะอำเภอบางชัน ได้มีคำสั่งให้พระครูปลัดวรวงศ์ณี ธมมโชติ ตั้งสำนักศาสนศึกษาอำเภอบางชัน โดยมีที่ทำการ ณ วัดลำนาว ตำบลวังหิน อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นที่ทำการสำนักศาสนศึกษาอำเภอบางชัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ให้มีการจัดการเรียนการสอนแก่พระนวกะในพรรษาและพระสังฆาธิการรวมถึงสามเณรในเขตอำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ให้มีการจัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้น โท ถึง เอก นอกพรรษาแก่พระภิกษุและสามเณรรวมถึงพระสังฆาธิการในเขตอำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ให้มีการจัดการเรียนการสอนการสอบธรรมศึกษาชั้น ตรี โท และเอก ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ปี 2564 จนถึงปัจจุบัน

สรุปการท้าววิจัยเรื่องนี้เพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีรากฐานจากพระดำริสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ (พ.ศ. 2435) เพื่อสร้างพื้นฐาน “ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ” โดยปัจจุบันมีการบูรณาการหลัก “พลังบวร” เริ่มเมื่อ 19 ธันวาคม 2567 เพื่อพัฒนา “พระนวกภูมิ” ให้เป็นศาสนทายาทที่เท่าทันโลกยุคดิจิทัล ควบคู่กับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนผ่านกลไก บ้าน วัด และโรงเรียน โดยมีกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวง อว. สนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องในส่วนพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีการจัดตั้ง สำนักศาสนศึกษาอำเภอบางชัน ณ วัดลำนาว ตั้งแต่ปี 2564 ภายใต้การนำของพระครูสุจินธรรมโสภิต เพื่อจัดการเรียนการสอนนักเรียนและธรรมศึกษาทุกระดับแก่พระภิกษุ สามเณร และนักเรียนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

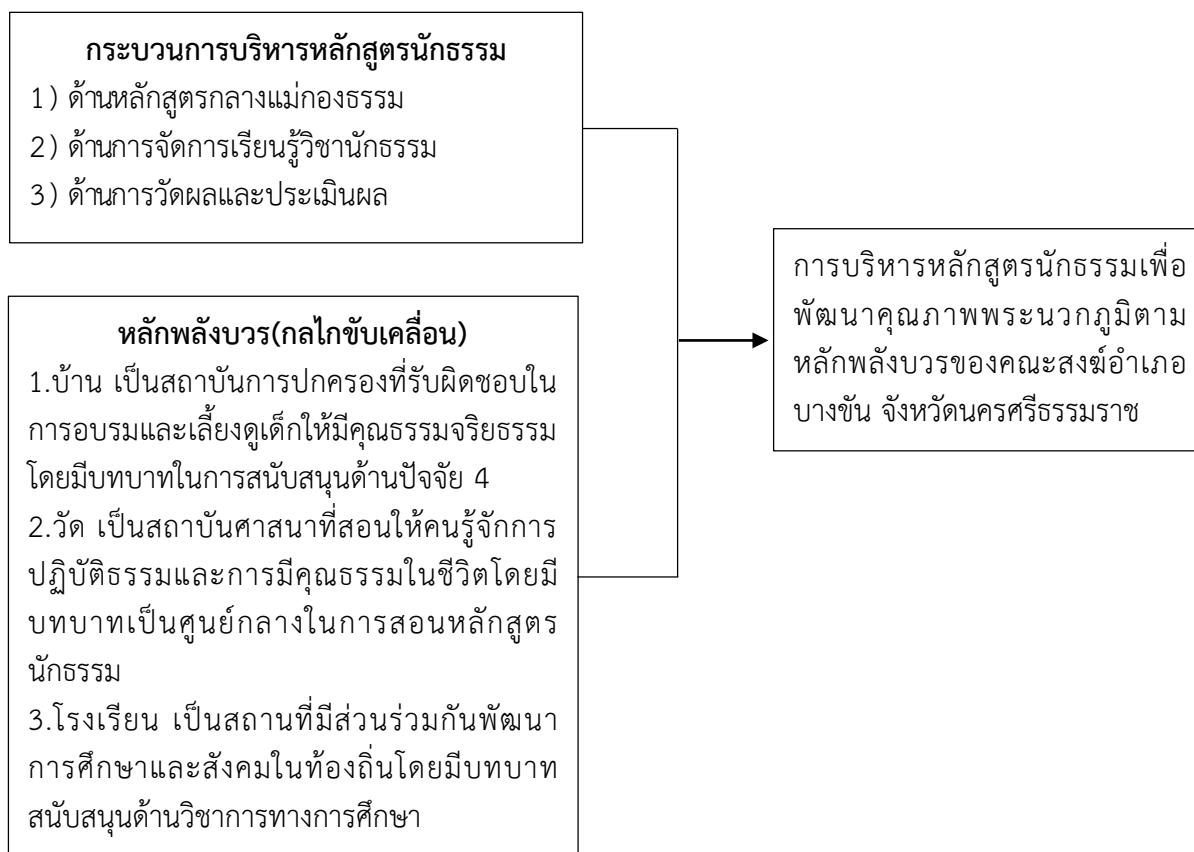
ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระยะที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีหลักการบริหารหลักสูตรนักเรียนมาจากคู่มือสำหรับครู-นักเรียนนักเรียน-ธรรมศึกษาจากการศึกษา และได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักพลังบวรมาจากกระทรวงวัฒนธรรมจึงนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยสรุป ดังนี้

สรุปผลการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม การดำเนินการหลักสูตรกลางแม่กองธรรมมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรนักรธรรมที่กำหนดโดยมหาเถรสมาคม โดยวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแบ่งเนื้อหาเป็น นักรธรรมชั้นตรี โท และเอก มีการเปิดห้องเรียน แต่งตั้งครูผู้สอนรับสมัครผู้เรียน และดำเนินการสอนตามปกติเจ้าอาวาสและหัวหน้าที่พักสงฆ์รับนโยบายเพื่อส่งพระภิกษุสามเณรไปเรียนนักรธรรมในสำนักธรรมศาสนศึกษาประจำอำเภอบางขัน ณ วัดลำนาว ผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรนักรธรรมของคณะสงฆ์อำเภอบางขันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดโดยมหาเถรสมาคมและเจ้าคณะผู้ปกครอง โดยมีการวางแผนการเรียนการสอน และเปิดสอนครบทั้ง 3 ชั้นประโยค ได้แก่ นักรธรรมชั้นตรี โท และเอก มีการจัดตั้งห้องเรียน แต่งตั้งครูผู้สอน รับสมัครผู้เรียน และดำเนินการสอนครบทุกชั้น และเจ้าอาวาส/หัวหน้าที่พักสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ ส่งพระภิกษุสามเณรไปเรียนในสำนักธรรมศาสนศึกษาอำเภอบางขันผลการบริหารหลักสูตรนักรธรรมโดยรวมเป็นไปตามเป้าหมายและโครงสร้างหลักสูตรที่วางแผนไว้เป็นส่วนใหญ่ ปัญหาและอุปสรรค ในการบริหารหลักสูตรนักรธรรม พบว่า ปัญหาในการบริหารจัดการและบุคลากรขาดแคลนทรัพยากร มีปัญหาเรื่อง จำนวนบุคลากรผู้สอนจำกัด และงบประมาณที่จำกัด ในการจัดการเรียนการสอน บุคลากรเฉพาะทางขาด บุคลากรผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือเฉพาะวิชานั้นๆ ปัญหาด้านเนื้อหาและวิธีการสอน ความทันสมัยของหลักสูตร วิธีการสอนและเนื้อหาของหลักสูตรนักรธรรม อาจจะไม่ทันสมัยกับยุคปัจจุบันปัญหาด้านความร่วมมือความไม่เข้าใจจากผู้บริหารวัด เจ้าอาวาสและหัวหน้าที่พักสงฆ์ส่วนน้อย ในเขตพื้นที่อำเภอบางขันยัง ขาดความเข้าใจ ในการส่งพระภิกษุสามเณรจากวัดมาเรียนที่ส่วนกลางของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรนักรธรรม พบว่า ข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน และงบประมาณ ภาครัฐและมหาเถรสมาคม ควรมีระเบียบเพื่อเพิ่มการสนับสนุนด้านบุคลากร และงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรรออนุมัติงบประมาณเพื่ออุดหนุนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนและปีงบประมาณนั้นๆ ข้อเสนอแนะด้านบุคลากรและการพัฒนาการสอนควรมีการจัดอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อยกระดับและปรับวิธีการสอนให้ ทันสมัยกับยุคปัจจุบัน ควรเพิ่มการพัฒนาบุคลากร และจัดหาผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านมาทำการสอนข้อเสนอแนะด้านการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ ควรมีการจัดประชุม เพื่อทำความเข้าใจกับเจ้าอาวาสและหัวหน้าที่พักสงฆ์ส่วนน้อยในเขตพื้นที่อำเภอบางขันให้ตระหนักถึงประโยชน์ของการส่งพระภิกษุสามเณรจากวัดมาเรียน ณ ส่วนกลางของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน

2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักรธรรม การจัดการเรียนรู้วิชานักรธรรมในปัจจุบันมีจุดแข็งในด้านความเรียบร้อยของระบบการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นการใช้หลักพุทธวิธีสอน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในด้านของศูนย์กลางการเรียนรู้อ ผลการดำเนินการ การจัดการเรียนรู้มี ศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่เดียวที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน และการเรียนการสอนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เข้าใจง่าย ซึ่งควรต้องรักษามาตรฐานนี้ไว้ครูผู้สอนมีการใช้หลากหลายวิธีในการสอน (เช่น บรรยาย, ทำแบบฝึกหัด, พุทธวิธีสอนโดยใช้คำอุปมาอุปมัย, สนทนาโต้ตอบ) ทำให้ผู้เรียน เข้าใจง่าย ไม่เบื่อ และมีโอกาสสอบถามมากขึ้น อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะว่า

หลักสูตรนักรธรรมชั้นตรีในปัจจุบันควรมีเนื้อหาหลักสูตรที่ลึกซึ้ง มากกว่าที่เป็นอยู่ตามสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้วิชานักรธรรม ตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ ปัญหาจากผู้เรียน ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน และปัญหาด้านหลักสูตร ดังนี้

1. ปัญหาด้านผู้เรียน (กุลบุตร/พระนวกะ) คุณภาพผู้เรียนลดลง:จำนวนผู้บวชน้อยลง กุลบุตรที่จะบวชนี้น้อยลง เนื่องจากบางส่วนไปติดสิ่งเสพติดความพร้อมในการเรียนรู้ต่ำ ผู้ที่บวชแล้วที่มีความพร้อมจะเรียนรู้เป็นส่วนน้อยปัญหาพฤติกรรม: ผู้ที่เข้ามาบวชใหม่ยังมี บุคคลบางจำพวกที่สอนยาก เข้าใจยาก และ ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรพื้นฐานความรู้ต่างกัน ผู้เรียนมี พื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้ยากต่อการจัดการเรียนการสอนแบบรวมกลุ่ม
2. ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนและทรัพยากรขาดแคลน บุคลากรและเวลาขาดแคลนผู้สอน (ครูผู้สอน/พระอาจารย์) ระยะเวลาในการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ระยะทางในการเดินทางไปเรียนเป็นอุปสรรคต่อผู้เรียนผลลัพธ์การเรียนรู้ไม่ครอบคลุมผู้เรียนได้รับทักษะเฉพาะเท่าที่จำเป็น ซึ่งจำกัดแค่การนำไปใช้ในการทำงาน หรือการแก้ปัญหาชีวิตได้จริง
3. ปัญหาด้านหลักสูตรเนื้อหาซับซ้อนเกินไป: เนื้อหาหลักสูตรที่ซับซ้อน และมีความหลากหลายเกินไป ซ้ำซ้อน ซึ่งเป็นภาระและปัญหาต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ

- 1) การพัฒนาบุคลากรและการเข้าถึงการเรียนรู้เพิ่มและกระจายครูผู้สอน ควรส่งเสริมให้มีครูสอนนักรธรรมให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถกระจายไปสู่วัดเล็ก ได้อย่างทั่วถึงปรับพื้นฐานผู้เรียน ควรมีกระบวนการจัดการพื้นฐานของผู้เรียนก่อนเริ่มเรียน เพื่อลดความแตกต่างของพื้นฐานความรู้
- 2) การปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาปรับโครงสร้างหลักสูตรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสภาวะผู้เรียน ในปัจจุบันลดเนื้อหาที่ไม่จำเป็น ควร ลดเนื้อหาวิชาการทางโลก ที่ซับซ้อนหรือไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเพิ่มเนื้อหาธรรมะที่ใช้ได้จริง หลักสูตรนักรธรรมชั้นตรี ควรเพิ่มเรื่องธรรมะที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติและชีวิตประจำวันให้เป็นหลัก เช่น ศีลสมาธิ และปัญญา อานาปานสติ 16 สติปัฏฐาน 4 ไตรลักษณ์
- 3) การเพิ่มประสิทธิภาพและชั่วโมงการเรียนการสอนเพิ่มชั่วโมงเรียน ควรส่งเสริมให้มีการสอนอย่างน้อยอาทิตย์ละไม่ต่ำกว่า 6 ชั่วโมง เพื่อให้มีเวลาเพียงพอต่อการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติเน้นกิจกรรมภาคปฏิบัติ การเรียนการสอนนักรธรรม ควรมีกิจกรรมการสัมมนา เพื่อเพิ่มทักษะในการลงมือทำการแก้ปัญหาจำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึก แก้ปัญหาที่จำลองและได้รับโจทย์ต่างๆ มา ซึ่งจะช่วยให้สามารถนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

3. ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลตามหลักสูตรนักรธรรมของแม่กองธรรมสนามหลวงดำเนินการโดยใช้ แบบทดสอบข้อเขียน ตามหลักสูตรและภาควิชาที่สอน รวมถึง การสังเกตพฤติกรรม เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนการประเมินผลมี 2 ระดับ คือ การสอบภายใน (ระดับสำนักเรียน) ที่คะแนนไม่มีผลต่อการตัดสินใจผ่าน/ตก และการสอบในสนามหลวง ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของมหาเถรสมาคม และมีผลต่อการตัดสินใจผ่าน/ตกของผู้เรียนการดำเนินการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจในหลักธรรมเบื้องต้น ที่ศึกษาตามหลักสูตรอย่างถ่องแท้ ผลการดำเนินการ การวัดและประเมินผลยังคงใช้ การสอบข้อเขียน เป็นหลักตามเกณฑ์ของมหาเถรสมาคม ซึ่งดำเนินการตามภาควิชาและหลักสูตรที่กำหนดอย่างเคร่งครัดมีการสอบทั้ง ระดับสำนักเรียน (ไม่มีผลต่อการผ่าน/ตก) และ สอบสนามหลวง (มีผลต่อการผ่าน/ตก) โดยผู้เรียนมักทำข้อสอบในระดับสำนักเรียนได้ดีกว่าในสนามหลวงข้อสังเกต คือ แบบทดสอบข้อเขียนและวิธีสังเกตพฤติกรรมยังไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนที่อายุน้อย เพราะบางเนื้อหาและโจทย์สอบยังยากเกินความเข้าใจ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลนักรธรรมประกอบด้วย

1. ด้านผู้เรียน: ผู้สมัครสอบมักไม่เข้าสอบ ตามกำหนด, ผู้ศึกษาใหม่ ขาดความสนใจ ในเนื้อหา และกระบวนการสอน และในการทำแบบทดสอบ ผู้เรียนมักท่องจำและยึดตามตำรา มากกว่าการคิด

วิเคราะห์ 2. ด้านหลักสูตร/ข้อสอบ ข้อสอบบางวิชา เน้นการท่องจำ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่ได้วัดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง 3. ด้านบุคลากร บุคลากรบางส่วนยังไม่เข้าใจระบบหลักสูตร นวัตกรรมอย่างถ่องแท้ เพราะมักเน้นหนักไปที่ด้านการปกครองมากกว่า แนวทางแก้ไข/ข้อเสนอแนะ มุ่งเน้นการปรับปรุง 3 ด้านหลัก 1) ด้านการสอนและการวัดผล: ผู้สอนควรปรับวิธีการสอน ไปสู่การให้ผู้เรียน คิดวิเคราะห์ หัวข้อธรรมแทนการท่องจำ และควรจัดทำแบบทดสอบที่เน้นการคิดวิเคราะห์เช่นกัน 2) ด้านการบริหารจัดการ: ควรนำระบบการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเข้าวาระประชุมมหาเถรสมาคม เพื่อเพิ่มความเข้าใจในการสั่งการ 3) ด้านผู้เรียน: ควรจัดประชุมปฐมนิเทศ ก่อนเริ่มการเรียนการสอน และสำนักศาสนศึกษาควรชี้แจงถึงประโยชน์ ที่จะได้รับจากการศึกษาวิชานักธรรมเพื่อสร้างความตระหนัก

สรุปผลศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรนักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ทางการบริหารหลักสูตรนักธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. ด้านการจัดการหลักสูตรกลางแม่กองธรรม เป็นการรับนโยบายจากแม่กองธรรมสนามหลวง โดยตรง เจ้าคณะอำเภอและเจ้าสำนักศาสนศึกษามีบทบาทหลักในการวางแผน กำกับ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสูงสุด โดยดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นวางแผน เจ้าคณะอำเภอและเจ้าสำนักศาสนศึกษาประชุมร่วมกับพระสังฆาธิการในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการบริหารหลักสูตร โดยกำหนดบทบาทของพลังบวรอย่างชัดเจน ได้แก่ วัดเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา บ้านสนับสนุนปัจจัย 4 และการเอื้ออำนวยต่อการศึกษา และโรงเรียนสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคสมัย

- ขั้นปฏิบัติ เจ้าสำนักศาสนศึกษาแต่งตั้งครูผู้สอน เปิดรับสมัครผู้เรียน และจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ บ้านสนับสนุนด้านภัตตาหารและอุปกรณ์การเรียน และโรงเรียนช่วยจัดบุคลากรและสถานที่สอบธรรมสนามหลวงให้เป็นไปตามระเบียบ

- ขั้นตรวจสอบ มีการประเมินผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบผลลัพธ์กับเป้าหมายที่กำหนด หากพบข้อบกพร่อง วัดจะปรับปรุงการเรียนการสอน บ้านเพิ่มการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และโรงเรียนนำผลการประเมินไปใช้วางแผนการสนับสนุน หรือบูรณาการกับการศึกษาอื่น

- ขั้นปรับปรุงแก้ไข นำผลการประเมินมาพัฒนากระบวนการใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ผลลัพธ์ คือ พระภิกษุสามเณรมีความรู้และคุณธรรมสูงขึ้น พร้อมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน โดยบ้านและโรงเรียนร่วมสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้จริงในชีวิต โดยมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นวางแผน เจ้าสำนักศาสนศึกษากำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ครอบคลุมพุทธิปัญญา จริยา และการนำไปใช้จริง วัดจัดกิจกรรมศาสนกิจให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ บ้านร่วมกำหนดคุณธรรมเป้าหมายตามบริบทชุมชน และโรงเรียนขยายผลกิจกรรมสู่สังคมเพื่อสร้างชุมชนคุณธรรม

- ขั้นปฏิบัติ ครูดำเนินการสอนตามแผน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิถีชีวิตพระบ้านจัดกิจกรรมเชื่อมโยงครอบครัวให้ผู้เรียนนำธรรมไปใช้จริง และโรงเรียนบูรณาการการประเมินผลทั้งด้านความรู้และพฤติกรรม

- ขั้นตรวจสอบ ประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและเน้นสภาพจริง ได้แก่ การสอบสนามหลวง การสอบประจำหน่วย การเขียนแก้กระทู้ธรรม และการสังเกตพฤติกรรมจากวัด บ้าน และโรงเรียน เพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

- ขั้นปรับปรุงแก้ไข นำผลการประเมินมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานระหว่างวัด โรงเรียน และบ้าน เพื่อร่วมกันวางแผนกิจกรรมและพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3. ด้านการวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลเป็นกลไกสำคัญในการกำกับคุณภาพการจัดการศึกษา ดำเนินงานตามหลักสอดคล้องกับพลังบวร ดังนี้

- ขั้นวางแผน กำหนดเป้าหมายการประเมินให้ครอบคลุมทั้งความรู้ ความประพฤติ และการปฏิบัติ ออกแบบเครื่องมือที่หลากหลาย และกำหนดสัดส่วนคะแนนระหว่างปริยัติและการปฏิบัติอย่างชัดเจน

- ขั้นปฏิบัติ ดำเนินการสอบตามปฏิทิน เก็บข้อมูลพฤติกรรมจากวัดและโรงเรียน และรวบรวมข้อมูลจากบ้านและชุมชน เพื่อสะท้อนการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง

- ขั้นตรวจสอบ วิเคราะห์ผลการสอบและข้อมูลพฤติกรรม เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้เรียนและกระบวนการจัดการศึกษา

- ขั้นปรับปรุงแก้ไข นำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการสอน พัฒนาเครื่องมือวัดผล เสริมสร้างความร่วมมือของพลังบวร และยกระดับแนวปฏิบัติที่ดีเป็นมาตรฐานการดำเนินงานในอนาคต

ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการนำเสนอร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ชื่อเรื่อง 2. หลักการและเหตุผล 3. วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4. แนวทางการดำเนินงาน และ 5. การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช การบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรนักรธรรมจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม 2. ด้านการจัดการเรียนรู้นักธรรม 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวร ประกอบด้วย 1. บ้าน เป็นสถาบันการปกครองที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเยาวชนและพระนวกภูมิให้มีคุณธรรมและจริยธรรม 2. วัด เป็นสถาบันศาสนาที่สอนให้พระนวกภูมิและประชาชนทั่วไปรู้จักการปฏิบัติธรรมและการมีคุณธรรมในชีวิต 3. โรงเรียน เป็นสถานศึกษาพัฒนาการศึกษาของเยาวชนและพระนวกภูมิในสังคมท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยที่ได้มาจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของการดำเนินงานจากการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรนักรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางชัน จังหวัดนครศรีธรรมราช และผ่านการประเมินเพื่อตรวจสอบจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการศึกษา พบว่า 1.1 สภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรกลางแม่กองธรรม เป็นการดำเนินงานเชิงรุกที่มีระบบ รับนโยบายจากบนลงล่าง และบริหารจัดการในระดับปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน โดยมุ่งเน้นความครบถ้วนของเนื้อหาตามมาตรฐานคณะสงฆ์ และการสร้างโอกาสให้พระภิกษุสามเณรเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม และ 1.2 สภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิ ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม พบว่า สภาพปัจจุบันจะมีความเข้มแข็งด้านความเป็นระเบียบและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย แต่การมีศูนย์กลางเพียงแห่งเดียวอาจเป็นทั้งจุดแข็ง (ควบคุมคุณภาพง่าย) และข้อจำกัด (การเข้าถึงของผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกล) ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจนำไปพัฒนาต่อยอดให้เข้ากับยุคสมัยได้ครบ 1.3 สภาพการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิด้านการวัดและประเมินผล พบว่า สภาพการวัดและประเมินผลปัจจุบันยังเน้นหนักที่ความจำและการเขียน (Rote Learning & Writing) เป็นหลัก หากต้องการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย อาจมีการเพิ่มรูปแบบการประเมินผ่านโครงงานหรือกิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้การนำหลักธรรมไปใช้จริงมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า การบริหารหลักสูตรกลาง การจัดการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลยังใช้ระบบคล้ายๆ กันทั้งหมดทุกสำนักศาสนศึกษาโดยที่บริบทของพื้นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระสิทธิชัย สิทธิชัย (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า ด้านหลักสูตร เนื้อหาสาระ เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกธรรมเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบ เนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ และสอดคล้องกับพระชัชชนพงษ์ จันทวงศ์เดือน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการศึกษานักธรรม ผลการศึกษาพบว่า พบว่า ขาดการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรที่ชัดเจน คู่มือ และหนังสือ เรียนไม่เป็นมาตรฐาน ไม่มีเอกสารการสอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม สนับสนุน กิจกรรมการเรียน การสอนไม่ชัดเจน

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวร ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรนักเรียนได้กำหนดไว้จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม 2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล สำหรับการพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรมี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. บ้าน เป็นสถาบันการปกครองที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเยาวชนและพระนวกภูมิให้มีคุณธรรมและจริยธรรม 2. วัด เป็นสถาบันศาสนาที่สอนให้พระนวกภูมิและประชาชนทั่วไปรู้จักการปฏิบัติธรรมและการมีคุณธรรมในชีวิต 3. โรงเรียน เป็นสถานศึกษาพัฒนาการศึกษาของเยาวชนและพระนวกภูมิในสังคมท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะว่าการบริหารหลักสูตรนักเรียนต้องอาศัยทุกภาคส่วนของสังคมมาช่วยในการทำให้การบริหารหลักสูตรนักเรียนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสุดา นุ่นปาน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลัง “บวร” โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีการศึกษานี้มุ่งเน้นวิเคราะห์การดำเนินโครงการชุมชนคุณธรรมผ่านกลไก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยเน้นที่บทบาทผู้นำ การมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรม 3 มิติ การบริหารจัดการโครงการ และปัญหาอุปสรรค และสอดคล้องกับพระครูปลัดกวีวัฒน์ ฉันทวิสุทธิ (2566)

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิ ตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการนำเสนอและประเมิน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่ามีเหมาะสมเป็นไปได้เป็นประโยชน์และมีองค์ประกอบครบถ้วน นำไปใช้ได้จริงทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีองค์ประกอบครอบคลุมการบริหารหลักสูตรและเป็นไปตาม ลักษณะหลักสูตรนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับพระรัชชูปถัมภ์ จันวงศ์เดือน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการศึกษานักธรรม ผลการวิจัยพบว่า การศึกษานักธรรมในปัจจุบันมีหลักสูตร การเรียนเพื่อมุ่งให้รู้และเข้าใจคำสั่งสอนทาง พระพุทธศาสนาโดย มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก คือ แม่กอง ธรรมสนามหลวง การทำงานร่วมกันหลายฝ่ายตามนโยบายและ ระเบียบปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนจัด ที่สำนึก บริหารจัดการตามบริบทของแต่ละสำนัก และวัดผลโดยการสอบธรรมสนามหลวง

```
graph TD; A[แนวทางการบริหารหลักสูตรนักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักปลงบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช] --> B[ด้านการบริหาร<br/>1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม (นโยบาย)<br/>2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม (กระบวนการสอน)<br/>3. ด้านการวัดผลและประเมินผล (การควบคุมคุณภาพ)]; A --> C[ปลงบวร<br/>(กลไกขับเคลื่อน)<br/>บ้าน<br/>(สนับสนุนด้านปัจจัย 4)<br/>วัด<br/>(เป็นศูนย์กลางในการสอนหลักสูตรนักธรรม)<br/>โรงเรียน<br/>(สนับสนุนด้านวิชาการทางการศึกษา)]; B <--> C; B --> D[ขั้นปรับปรุงแก้ไข]; C --> E[ขั้นวางแผน]; D --> F[ขั้นตรวจสอบ]; E --> F;
```

แนวทางการบริหารหลักสูตรนักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักปลงบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้านการบริหาร

1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม (นโยบาย)
2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม (กระบวนการสอน)
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล (การควบคุมคุณภาพ)

ปลงบวร (กลไกขับเคลื่อน)

บ้าน (สนับสนุนด้านปัจจัย 4)

วัด (เป็นศูนย์กลางในการสอนหลักสูตรนักธรรม)

โรงเรียน (สนับสนุนด้านวิชาการทางการศึกษา)

ขั้นปรับปรุงแก้ไข

ขั้นวางแผน

ขั้นตรวจสอบ

ขั้นปฏิบัติ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวรของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการศึกษาเรื่อง ทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิตามหลักพลังบวร ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรนักเรียนจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านหลักสูตรกลางแม่กองธรรม 2. ด้านการจัดการเรียนรู้วิชานักธรรม 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นวางแผน 2. ขั้นปฏิบัติ 3. ขั้นตรวจสอบ 4. ขั้นปรับปรุงแก้ไข และได้บูรณาการไว้ 3 ประการตามหลักพลังบวรประกอบด้วย 1. บ้าน เป็นสถาบันการปกครองที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเยาวชนและพระนวกภูมิให้มีคุณธรรมและจริยธรรม 2. วัด เป็นสถาบันศาสนาที่สอนให้พระนวกภูมิและประชาชนทั่วไปรู้จักการปฏิบัติธรรมและการมีคุณธรรมในชีวิต 3. โรงเรียน เป็นสถานศึกษาพัฒนาการศึกษาของเยาวชนและพระนวกภูมิในสังคมท้องถิ่น โดยมีองค์ความรู้ คือ แนวทางการบริหารหลักสูตรนักเรียนของคณะสงฆ์อำเภอบางขัน เป็นโมเดลที่ผสมผสานระหว่างหลักวิชาการ (หลักสูตรและการวัดผล) หลักบริหารและหลักสังคม (บวร) เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรนักเรียนตามหลักพลังบวรในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนานโยบายด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม

1.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพพระนวกภูมิ ในบริบทพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำไปเปรียบเทียบและขยายผลในระดับประเทศ

1.3 ควรมีการศึกษาทบทวนภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการขับเคลื่อนการบริหารหลักสูตรนักเรียนตามหลักพลังบวร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้นำทางพระพุทธศาสนาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *เอกสารแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ บวร เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. มติมหาเถรสมาคม 219/2558.

การประชุมมหาเถรสมาคม. (2558). *การปรับปรุงหลักสูตรนักเรียนชั้น ตี๋ โท เอก สำนักเลขาธิการ มหาเถรสมาคม พ.ศ. 2558*. มติมหาเถรสมาคม 219/2558.

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลื่องเชียง. (2550). *คู่มือสำหรับนักเรียนชั้น ตี๋ วิชานิยมุข เล่ม 1 ฉบับมาตรฐาน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลื่องเชียง.

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลื่องเชียง. (2551). *ธรรมวิภาค เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลื่องเชียง.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์อำนาจหน้าที่เจ้าอาวาส พ.ศ. 2505. (2505, 25 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 79 ตอนที่ 115 ก, หน้า 27.

พระสิทธิชัย สิทธิชัย. (2563). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(2): 223-229.

- พระชัยพงษ์ จันวงศ์เดือน. (2563). การศึกษาสภาพและปัญหาการศึกษานักธรรม. *วารสารราชพฤกษ์*, 18(1): 65-73.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ ฉันทวิโช. (2566). การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในบริบทฐานวิถีชีวิตใหม่. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 11(2): 202-206.
- สุดา นุ่นปาน. (2563). การศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี. *การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการปกครองสำหรับนักบริหาร, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัธยมศึกษาสตร์.

